

ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลอง
กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม*

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PROBLEM OF TRENDS IN CHANGE
IN CANAL-SIDE COMMUNITIES AND THE DEVELOPMENT OF
TOURISM POTENTIAL ALONG THE SOMTHAWIN CANAL-SIDE,
MUEANG DISTRICT, MAHA SARAKHAM PROVINCE

ชัชณะ ประสีระตา¹, วชิรินทร์ สุทธิชัย² และ สมเกียรติ เกียรติเจริญ³

Chutsana Praseerata¹, Watcharin Sutthisai² and Somkiet Kietjareon³

¹⁻³มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹⁻³Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Corresponding Author's Email: warissa2023@gmail.com

วันที่รับบทความ : 13 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 26 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 28 พฤศจิกายน 2568

Received 13 November 2025; Revised 26 November 2025; Accepted 28 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองสมถวิล 2) ระดับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริม

Citation:

* ชัชณะ ประสีระตา, วชิรินทร์ สุทธิชัย และ สมเกียรติ เกียรติเจริญ. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(6), 1013-1025.

Chutsana Praseerata, Watcharin Sutthisai and Somkiet Kietjareon. (2025). The Relationship Between The Problem Of Trends In Change In Canal-Side Communities And The Development Of Tourism Potential Along The Somthawin Canal-Side, Mueang District, Maha Sarakham Province.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(6), 1013-1025.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

คลองสมถวิล 4) ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาพื้นที่คลองสมถวิล เทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไปในพื้นที่คลองสมถวิล ที่ไม่ทราบจำนวน ประชากรที่แน่นอน จำนวน 200 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้น โดยวิธี Enter โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการวิเคราะห์ด้วยการจัดหมวดหมู่เนื้อหา ค่าแจกแจงความถี่และพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองสมถวิล โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ค่าอำนาจพยากรณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง .640 ($R = .640$) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 40.90 ($R^2 .409$) และมีค่า $F = 22.268$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ข้อเสนอแนะควรฟื้นฟูคุณภาพน้ำให้ดีขึ้น การบริหารจัดการระบบน้ำอย่างต่อเนื่อง เช่น การบำบัดน้ำเสีย การการจัดหาน้ำสะอาดจากแหล่งอื่นมาช่วยระบายน้ำเสีย ติดตั้งบ่อดักไขมันจากครัวเรือน

คำสำคัญ: ปัญหา, ชุมชน, ศักยภาพ, การท่องเที่ยว

Abstract

This research aimed to study: 1) The level of problem of trends in change along the Somthawin canal-side communities, 2) The level of development of tourism potential along the Somthawin canal-side, 3) The relationship between the problem of trends in change in the canal-side communities and the development of tourism potential along the Somthawin canal-side, 4) To study the suggestions for problem solving and development of the Somthawin canal area, Maha Sarakham Municipality. It was the quantitative research. The research instrument was a questionnaire Using a sample group of 200 general public in the Somthawin canal-side area, with an unknown exact population size. The

statistical methods used for data analysis were frequency distribution, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient and linear multiple regression analysis using the Enter method, with statistical significance level of .05. and content categorization, frequency distribution, and descriptive analysis.

The research findings were as follows: 1) The level of problem of trends in change along the Somthawin canal-side communities, was overall at a high level. 2) The level of development of tourism potential along the Somthawin canal-side, was overall at a high level. 3) The predictive power of the relationship between the problem of trend in change along the canal-side community and the development of the potential of tourism along the Somthawin canal-side overall found that the relationship was at a moderate level of .640 ($R = .640$), with statistical significance level at the .05. These could explain the dependent variable was 40.90 percent ($R^2.409$). F equal to 22.268, at statistically significant level of .05. 4) The suggestions should be made to improve water quality, continuous water system management such as wastewater treatment, providing clean water from other sources to help drain wastewater, and installing grease traps for households.

Keywords: Problem, Community, Potential, Tourism

บทนำ

จังหวัดมหาสารคาม เป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย มีรูปร่างคล้ายนกอินทรีกลับหัว ตั้งอยู่บริเวณส่วนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในกลุ่มที่ราบสูงโคราช พื้นที่ 5,291.70 ตร.กม. (อันดับที่ 42 ของประเทศ) หรือประมาณ 3.38 ล้านไร่ เมืองมหาสารคาม และเทศบาลเมืองมหาสารคาม สภาพทั่วไป เมืองมหาสารคาม ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางของจังหวัดมหาสารคาม มีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำชี เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม สภาพภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเขตร้อน มีฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว เทศบาลเมืองมหาสารคาม เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับเทศบาล ที่มีบทบาทในการดูแลและพัฒนา

พื้นที่เขตเมืองของจังหวัดมหาสารคาม ครอบคลุมพื้นที่สำคัญด้านการศึกษา การบริหารราชการ และการค้า เป็นศูนย์กลางของระบบคมนาคมในพื้นที่โดยรอบ มีถนนสายสำคัญและสถานีขนส่งที่เชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียง เศรษฐกิจ เศรษฐกิจของเมืองมหาสารคามมีความหลากหลาย โดยมีภาคการศึกษาและการบริการเป็นภาคเศรษฐกิจหลัก นอกจากนี้ยังมีภาคเกษตรกรรมในพื้นที่รอบนอก โดยเฉพาะการปลูกข้าว พืชไร่ และการเลี้ยงสัตว์ แม้ว่าเมืองมหาสารคามจะไม่ใช่มหานครขนาดใหญ่ แต่มีการพัฒนาธุรกิจขนาดย่อมและวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น สังคม สังคมในเมืองมหาสารคามมีลักษณะเป็นชุมชนที่อบอุ่นและมีความเป็นกันเอง วิถีชีวิตผสมผสานระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นท้องถิ่น ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอีสาน เทศบาลเมืองมหาสารคามได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น การจัดบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การดูแลผู้สูงอายุ และการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม (เทศบาลเมืองมหาสารคาม. 2565)

คลองสมถวิล ได้เริ่มมีการขุดสร้างคลองเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2477 โดยหลวงอังคนานุรักษ์ (ร.อ. สมถวิล เทพาคำ ข้าหลวงประจำจังหวัดมหาสารคามเห็นว่าเมืองมหาสารคามเป็นเมืองที่กั้นดารน้ำ แหล่งน้ำที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อการนำมาใช้ประโยชน์กับพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งแต่ก่อนพื้นที่บริเวณคลองสมถวิลเป็นที่ดินของชาวเมืองมหาสารคามประมาณ 40 รายที่ได้อุทิศที่ดินให้ในการขุดคลอง เพื่อที่จะทำให้เมืองมหาสารคามมีคูน้ำล้อมรอบ และควรขุดคูคันดินเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการกสิกรรม เป็นถนนสัญจร อีกทั้งเพื่อความสวยงามด้านภูมิทัศน์ เมืองจึงเริ่มเกิดการตั้งถิ่นฐานบริเวณพื้นที่คลองสมถวิลเพิ่มมากขึ้นนับจากนั้นเป็นต้นมา (Museum Thailand. 2560) คลองสมถวิลนั้นถือว่าเป็นสายแห่งชีวิตที่อยู่กับชาวมหาสารคามทั้งเล่นน้ำ ยกส่ดุ้งหาปลา และมีน้ำใสสวยงาม การตั้งถิ่นฐานแต่เดิมตั้งบนที่ราบสูงบริเวณริมน้ำและประกอบอาชีพทำการเกษตรบนพื้นที่ราบต่ำของเมือง และด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ของเมืองทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองมหาสารคาม (เมธี พิริยการนนท์. 2557) ดังนี้ ปัญหาน้ำเสียและมลพิษ น้ำเน่าเสีย จากการระบายน้ำเสียโดยตรงจากชุมชนร้านค้า และสถานศึกษาโดย ไม่มีการบำบัดที่เหมาะสม กลิ่นเหม็นและคุณภาพน้ำต่ำ ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากน้ำในคลองและการสะสมของขยะและตะกอนในคลอง ทำให้เกิดการอุดตันและน้ำไม่ไหลเวียนปัญหาการจัดการขยะ มีการทิ้งขยะลงในคลองอย่างต่อเนื่อง จากประชาชนที่อาศัยอยู่รอบบริเวณขาดระบบคัดแยกหรือการจัดเก็บขยะที่ดี ทำให้ขยะล้นไหลเข้าสู่คลองการบุกรุกพื้นที่คลอง มีการก่อสร้างอาคาร บ้านเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างล้ำลำคลอง

ส่งผลให้คลองแคบลงและไหลเวียนของน้ำไม่ดี มีการบุกรุกพื้นที่สาธารณะขัดต่อกฎหมาย และทำให้การพัฒนาในระยะยาวติดขัด ขาดการบำรุงรักษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โครงการฟื้นฟูคลองมีเป็นระยะ แต่ไม่มีการติดตามและบำรุงรักษาอย่างยั่งยืน ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระยะยาวผลกระทบต่อสภาพลักษณะและการท่องเที่ยว คลองสมถวิลเคยเป็นจุดเด่นกลางเมืองมหาสารคาม แต่ปัจจุบันสภาพลักษณะเสื่อมโทรม ส่งผลต่อความน่าอยู่ของเมืองและการดึงดูดนักท่องเที่ยว (เทศบาลเมืองมหาสารคาม, 2565)

งานวิจัยนี้ จึงมุ่งเน้นศึกษาเรื่องแนวทางการฟื้นฟูสภาพคลองสมถวิล โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่อันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองมหาสารคาม สามารถเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในเมือง และการฟื้นฟูคุณภาพน้ำให้ดีขึ้น เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะสามารถทำให้ผู้คนเข้าใจถึงความสำคัญ และเห็นคุณค่าของคลองสมถวิล เพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูที่ยั่งยืนร่วมกับนวัตกรรมตามยุคสมัยต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อีกทั้งสร้างความภาคภูมิใจต่อสังคมและยังเป็นการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองสมถวิลอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาพื้นที่คลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบปลายปิดและปลายเปิด

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรในการวิจัย คือ ประชาชนทั่วไปในพื้นที่คลองสมถวิล เทศบาลเมืองมหาสารคาม ประชากรที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนทั่วไป โดยผู้วิจัย ใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non – probability Sampling) สุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) จากประชาชนทั่วไปในพื้นที่คลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยเก็บข้อมูล อย่างน้อย 200 คน (Seymour Sudman. 1976) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 200 คน

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การสร้างเครื่องมือ

(1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง การพัฒนา และการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว

(2) กำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ เนื้อหาและรายละเอียดแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ

(3) สร้างแบบสอบถาม

(4) ปรับปรุงแบบสอบถาม ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.2 การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

(1) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชาชนทั่วไปที่มาในพื้นที่คลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ระหว่างวันที่ 1-10 กันยายน 2568 จำนวน 40 คน และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach (1970) ได้ค่าเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.980

(2) จัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้เก็บข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) ขอนหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงนายกเทศบาลเมืองมหาสารคาม

(2) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

(1) นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง

(2) ลงรหัสตามแบบการลงรหัส (Coding Form)

(3) กำหนดระดับคะแนนในแบบสอบถามที่กำหนดไว้ 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง ระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับมาก

3 หมายถึง ระดับปานกลาง

2 หมายถึง ระดับน้อย

1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

(4) การวิเคราะห์ระดับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและระดับการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและเป็นรายด้าน แล้วนำมาเทียบตามเกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้

4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง/ระดับการพัฒนามากที่สุด

3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง/ระดับการพัฒนามาก

2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง/ระดับการพัฒนาปานกลาง

1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง/ระดับการพัฒนาน้อย

1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง/ระดับการพัฒนาน้อยที่สุด

(5) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้สถิติการหาความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) โดยเกณฑ์การบอกระดับหรือขนาดของความสัมพันธ์ จะใช้ตัวเลขของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเข้าใกล้ -1 หรือ 1 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง แต่หากมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับน้อย หรือไม่มีเลย (Walte, 1971)

(6) ในกรณีแบบสอบถามตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาพื้นที่คลองสมถวิล เทศบาลเมืองมหาสารคาม ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดให้เป็นระเบียบหมวดหมู่ โดยการจัดกลุ่มข้อความ หรือประโยค (Grouping) ที่มีลักษณะ หรือความหมายเดียวกันหรือใกล้เคียงกันและแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 58.50 มีอายุ ส่วนใหญ่อายุ 28-37 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.50 มีระดับการศึกษา ส่วนใหญ่อนุปริญญา ปวส. หรือเทียบเท่า จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 อาชีพส่วนใหญ่ พนักงานบริษัทหรือเอกชน จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และสถานะประชากรส่วนใหญ่ ที่อยู่ในทะเบียนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม (ยกเว้นเทศบาลเมืองมหาสารคาม) จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00

2. ระดับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ปัญหาคุณภาพและการใช้งานเครือข่ายน้ำ รองลงไปปัญหาความสะอาด ปลอดภัยของพื้นที่สาธารณะ ปัญหาการสูญเสียสุนทรียภาพ ปัญหาการสูญเสียองค์ความรู้ด้านการเกษตรกรรมภูมิปัญญาและวิถีชีวิต ปัญหาการเปลี่ยนแปลงประชากรและการอยู่ในชุมชน และปัญหาขาดความหลากหลาย ดึงดูดกิจกรรม และความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว

3. ระดับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 8 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของริมคลองสมถวิล ด้านความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล ด้านการบริหารจัดการริมคลองสมถวิล ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านความดึงดูดของริมคลองสมถวิล ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในริมคลองสมถวิล และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ ด้านสภาพแวดล้อมริมคลองสมถวิล

4. ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ .297 หากพิจารณารายด้าน พบว่า ปัญหาการเปลี่ยนแปลงประชากรและการอยู่ในชุมชน มีสัมพันธ์มีค่าสหสัมพันธ์เพียร์สันสูงสุด อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .490 ส่วนที่มีสัมพันธ์มีค่าสหสัมพันธ์เพียร์สันน้อยสุด คือ ปัญหาการสูญเสียสุนทรียภาพ อยู่ระดับต่ำมาก .115 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจพยากรณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวม พบว่า ความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง .640 ($R = .640$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 40.90 ($R^2 .409$) โดยตัวแปรผลปัญหาขาดความหลากหลาย ดึงดูดกิจกรรม และความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก มีค่าสูงสุด คือ .916 และปัญหาความสะอาดปลอดภัยของพื้นที่สาธารณะ มีความสัมพันธ์เชิงบวก มีค่าความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ .166 และมีค่า $F = 22.268$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ข้อเสนอแนะ ควรฟื้นฟูคุณภาพน้ำให้ดีขึ้น การบริหารจัดการระบบน้ำอย่างต่อเนื่อง เช่น การบำบัดน้ำเสีย การกำจัดน้ำเสียจากแหล่งอื่นมาช่วยระบายน้ำเสีย ติดตั้งบ่อดักไขมันจากครัวเรือน ปัญหากฎระเบียบ ควรมีการออกกฎที่เข้มงวดป้องกันการทิ้งขยะและน้ำเสียลงคลอง การกำจัดวัชพืชและขยะในคลองอย่างสม่ำเสมอ มาตรฐานจากแหล่งชุมชนและอุตสาหกรรมก่อนปล่อยทิ้ง การฟื้นฟูสภาพน้ำด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ควรเพิ่ม/สร้างพื้นที่สีเขียว ริมคลองน่ามอง เมืองน่าอยู่ ทัศนียภาพที่สวยงาม พัฒนาการส่งเสริมให้คลองมีบทบาทในเชิงนันทนาการที่ทันสมัย แหล่งพักผ่อนสาธารณะ พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปรับภูมิทัศน์ให้สวยงาม บูรณาการกับจังหวัด ส่งเสริมเอกลักษณ์ท้องถิ่นของย่านริมคลอง แหล่งน้ำเชิงประวัติศาสตร์ของเมือง เพื่อการอนุรักษ์ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นต้น

อภิปรายผล

1. ระดับปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองสมถวิลอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาทุกปัญหาทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ริมคลองสมถวิลมีปัญหามาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.64-4.04 โดยเฉพาะปัญหาคุณภาพและการใช้งานเครือข่ายน้ำ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม มลภาวะของพื้นที่คลอง น้ำ บริเวณคลองสมถวิล การขยายตัวของเมือง การขาดการกำกับดูแลการใช้งาน เครือข่ายและการควบคุมมลพิษที่ส่งผลต่อสุขภาพ คุณภาพชีวิตของชาวชุมชนเสื่อมลง คุณภาพชีวิตส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและใช้ชีวิตประจำวัน เป็นต้น ทำให้ประชาชนมองว่าก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายด้านการดูแลสุขภาพสูงขึ้นและวิถีสัมพันธ์กับคลองสมถวิลลดลง สอดคล้องกับงานวิจัย นงนาฏ พูลสมบัติ (2563) ศึกษา

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน กรณีศึกษาชุมชนศิรีวัง จังหวัด นครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศิรีวัง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่และวิถีชีวิตของชุมชน ประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมและลักษณะทางเศรษฐกิจ ซึ่งพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนศิรีวังในยุคก่อนเกิดการท่องเที่ยว เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยมีสาเหตุมาจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ ทำให้เกิดการพัฒนาฟื้นฟูชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านและชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้โดยนำจุดเด่นทางธรรมชาติและระบบนิเวศมาใช้ในการพัฒนาชุมชน จนเกิดยุครุ่งเรืองทางการท่องเที่ยว ชุมชนได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมายจากการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว สิ่งเหล่านั้นได้ส่งผลเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชน

2. ระดับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ความสวยงามของคลองสมถวิล ลักษณะเฉพาะหรือเด่นในตัวเองในคลองสมถวิล ความเก่าแก่ มนต์ขลัง เส้นทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรุฒา พรหมประสิทธิ์ (2565) ศึกษา ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษานานาต้นจันทน์ ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่นำมาสู่ความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาต้นจันทน์นั้น ประกอบด้วย 1) วิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์ 2) ผู้นำกลุ่มมีวิสัยทัศน์และการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล 3) ความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือข่ายที่ตั้งอยู่บนกฎระเบียบข้อตกลง 4) ความตื่นตัวในการพัฒนาศักยภาพของสมาชิก 5) มีการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่าย

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลอง ประกอบด้วย ปัญหาการเปลี่ยนแปลงประชากรและการอยู่ในชุมชน ปัญหาการสูญเสียสุนทรียภาพ ปัญหาการสูญเสียองค์ความรู้ด้านการเกษตรกรรมภูมิปัญญาและวิถีชีวิต ปัญหาคุณภาพและการใช้งานเครือข่ายน้ำ ปัญหาความสะอาด ปลอดภัยของพื้นที่สาธารณะและปัญหาขาดความหลากหลาย ดึงดูดกิจกรรม และความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ทุกปัญหามีความสัมพันธ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ปัญหาทั้ง 6 ปัญหาเป็นปัญหาสำคัญหรือปัญหาหลักที่ส่งผลต่อศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเปลี่ยนแปลงประชากรและการอยู่ในชุมชน ปัญหาการสูญเสียสุนทรียภาพ ปัญหาการสูญเสียองค์ความรู้ด้านการเกษตรกรรม เป็นต้น ล้วนแต่ส่งผลโดยตรง แต่ประชาชนต่างถิ่นฐานอาจมีมากจึงทำให้มุมมองต่างๆ ยังอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น ความหลากหลาย ดึงดูด

กิจกรรม และความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่ส่งผลในระดับสูงที่ชัดเจนมาก สอดคล้องกับงานวิจัย อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ (2564) ศึกษา การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกีดช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวของพื้นที่ตำบลกีดช้าง ประกอบด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตำบลกีดช้างที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยและกีฬา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเทศและอนุรักษ์ ตามลำดับ เนื่องจากมีกิจกรรมการล่องแพและกิจกรรมจากการดูแลช้างหรือปางช้าง เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจ มีการเข้าถึงที่สะดวก และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านค้า ร้านอาหาร และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ก็พบมากเช่นเดียวกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม สรุปได้ว่า ปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลองสมถวิลอำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชุมชนริมคลอง ทุกปัญหามีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1.1 ควรแก้ปัญหาปัญหาคูณภาพและการใช้งานเครือข่ายน้ำ โดยแก้ไขปัญหามลภาวะของพื้นที่คลอง น้ำ บริเวณคลองสมถวิล สภาพแวดล้อมคลอง น้ำ บริเวณคลองสมถวิล การขยายตัวของเมือง การขาดการกำกับดูแลการใช้งาน เครือข่ายและการควบคุมมลพิษที่ส่งผลต่อสุขภาพ เช่น มีกฎ ระเบียบบังคับ จัดแหล่งกำจัดขยะ ปรับพื้นที่สีเขียว เป็นต้น 1.2 ควรแก้ปัญหาความสะอาด ปลอดภัยของพื้นที่สาธารณะ แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลจนไม่สะอาด ปลอดภัย กลิ่น เสียง มลพิษต่าง ๆ ที่กระทบต่อความสะอาดและปลอดภัย เช่น ให้ครัวเรือน ร้านค้า อุตสาหกรรม มีการกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือให้น้ำสะอาดก่อนไหลลงคลอง มีแหล่งพักหรือดักขจัดสิ่งปฏิกูล เป็นต้น 1.3 ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกของริมคลองสมถวิล เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยี ที่จอดรถเพียงพอและปลอดภัย ถนน และเส้นทางจราจร เป็นต้น 1.4 ควรพัฒนาด้านความมีชื่อเสียงในปัจจุบันของริมคลองสมถวิล ให้เป็นที่เป็นที่

ที่รู้จักของคนในพื้นที่ เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในจังหวัด เช่น ร้านค้า แหล่งท่องเที่ยว ความสวยงาม กิจกรรมต่าง ๆ ความสะอาดปลอดภัย เป็นต้น 1.5 ควรแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงประชากรและการอยู่ในชุมชน อย่างจริงจัง เช่น การย้าย ประชากรแฝง การดูแลการบริการต่าง ๆ จุดบริการอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย การมีงานทำ เป็นต้น เพราะมีความสัมพันธ์การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวริมคลองสมถวิล 1.6 ควรฟื้นฟูคุณภาพน้ำให้ดีขึ้น ดำเนินการบริหารจัดการระบบน้ำอย่างต่อเนื่อง เช่น การบำบัดน้ำเสีย การการจัดหาน้ำสะอาดจากแหล่งอื่นมาช่วยระบายน้ำเสีย ติดตั้งบ่อดักไขมันจากครัวเรือน 1.7 ควรมีการออกกฎที่เข้มงวดป้องกันการทิ้งขยะและน้ำเสียลงคลอง การกำจัดวัชพืชและขยะในคลองอย่างสม่ำเสมอ มาตรฐานจากแหล่งชุมชนและอุตสาหกรรมก่อนปล่อยทิ้ง เพื่อป้องกันมลพิษ และการฟื้นฟูสภาพน้ำด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1 ควรวิจัย เรื่องการบูรณาการและการหล่อหลอมแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาพื้นที่สีเขียว และการสร้างพื้นที่ให้เป็นแหล่งรายได้ เศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวของริมคลองสมถวิลอย่างทันสมัยและยั่งยืน 2.2 ควรวิจัย การปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชนทั่วไปและคนในพื้นที่รักและหวงแหนริมคลองสมถวิล 2.3 ควรวิจัยเชิงนวัตกรรมสร้างสิ่งทันสมัยล้ำหน้าทางเทคโนโลยีและความร่วมสมัยของคลองสมถวิล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้การช่วยเหลือ และดูแล ในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ตั้งแต่ต้น จนเสร็จสมบูรณ์ ตลอดจนคณาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาค เอกชน รวมทั้งคณาจารย์พิเศษทุก ๆ ท่าน ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกคนที่ได้ตอบแบบสอบถามครั้งนี้ และเทศบาลเมือง ร้านค้า และประชาชนทั่วไปที่อำนวยความสะดวกและร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อขณะชัย ประสีระดา และคุณแม่ นางสาวนุจรี ประพฤตินอกผู้ให้กำเนิด สั่งสอน เป็นกำลังใจสำคัญและอยู่เคียงข้างลูกเสมอ ทำให้การเรียนรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ประสบความสำเร็จด้วยความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบคุณทุก ๆ คน

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบูรพาจารย์ทุกท่านที่มีส่วนสร้างความเจริญด้านการศึกษาและประสิทธิประสาทวิชาให้ผู้วิจัยจนประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- เทศบาลเมืองมหาสารคาม. (2565). แผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเทศบาลเมืองมหาสารคาม ประจำปี พ.ศ. 2566-2570. เทศบาลเมืองมหาสารคาม.
- นงนาฏ พูลสมบัติ. (2563). ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนกรณีศึกษาชุมชนศิรีวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ การผังเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการผังเมือง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เมธี พิริยการนนท์. (2557). การศึกษาวิวัฒนาการของเมืองกับความสัมพันธ์ด้านมิติทางประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ฉบับพิเศษ (2557), 37-42.
- วีรญา พรหมประสิทธิ์. (2565). ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านดึก อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุโขทัย. ใน วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อัญฉิยาพร คันธมาลาเจริญ. (2564). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนผังเมืองและสภาพแวดล้อม. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- Cronbach, L. J. (1970). Essentials of psychological test. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Museum Thailand 2560. คลองสมถวิล จังหวัดมหาสารคาม. เรียกใช้เมื่อ 8 สิงหาคม 2568 จาก <http://www.museumthailand.com/storytelling>.
- Seymour Sudman. (1976). Applied Sampling. New York: Academic Press.
- Williams, Walter. (1971). Social Policy Research and Analysis: The Experience in the. Federal Social Agencies. New York: American Elsevier.